

Na strechách, v prielukách i dvoroch

O fascinujúcom fenoméne mestského záhradníčenia a jeho postupnom «zakoreňovaní» v slovenskom prostredí píše jeho propagátorka Boglárka Ivanegová. Text: Boglárka Ivanegová/human ecologist; Foto: archív autorky

Môžeme nechať vyklíčiť zdravšie mesto? Posledných pár rokov sa na Slovensku rozvíja celosvetový trend «urban gardening» – mestského záhradníčenia, pri ktorom sa jednotlivci aj komunity dobrovoľne snažia oživiť svoje susedstvá pestovaním úžitkových a okrasných rastlín. Pritom nejde len o pestovanie rastlín, ale aj o kultiváciu medziludských vzťahov, podporu životného prostredia a zdravého životného štýlu priamo v meste.

Fascinujú ma mestá, možno aj preto, lebo som len donedávna žila na vidieku či na malom ostrove. Dnes žije v mestách viac ako polovica obyvateľov našej modrej planéty a do roku 2050 nás bude viac ako sedemdesiat percent. Aj preto je urbani-

zácia jedným z najaktuálnejších transformačných procesov na svete, ktoré nepochybne nepriaznivo ovplyvňujú ekosystém, integritu, blaho a budúcnosť ľudí na celom svete. Napriek tomu, že mestá majú tendenciu byť strediskami pre neekologickú výrobu a neudržateľný dopyt, mestské ekosystémy a ich obyvatelia môžu zohrávať pozitívnu úlohu pri spoluprotvorbe zdravšieho a trvalo udržateľného prostredia. Otázke, akým spôsobom sa k zdravším mestám priblížiť, sa venujem posledné tri roky. Vyštudovala som humánnu ekológiu v Spojených štátoch amerických a momentálne študujem ľudský rozvoj a potravinovú bezpečnosť v Ríme. Som spoluzakladateľkou iniciatívy «NA STRECHÉ», ktorá mapuje nevyužívané strešné plochy v Bratislave s cieľom ich využitia na inovatívne účely; dve sezóny som bola koordinátorkou mestskej záhrady «Pod pyramídou» – prvej strešnej komunitnej záhrady na Slovensku.

Aj keď je myšlienka mestských komunitných záhrad pomerne jednoduchá, správne koncipovaná záhradka dokáže ponúknuť svojim užívateľom a prostrediu, v ktorom je umiestnená, veľmi veľa výhod. Okrem pestovania ľudských vzťahov poskytujú komunitné záhrady mestským obyvateľom podnety na uvedomenie si ekologického kontextu svojho života v meste. Hektický mestský život nás čím ďalej, tým viac oddeľuje od trávenia času v prírode a od možnosti vypestovať si vlastné potraviny. Moderná urbanizácia si vytvorila závislosť od neudržateľne vypestovaných potravín, čo spôsobilo aj to, že sme vo veľkej miere podriadení veľkým, industriálnym potravinovým režimom a zvykli sme si na konzumáciu spraco-

vaných a netransparentných potravín. Záhrady v mestách majú potenciál zvyšovať povedomie o dlhej neviditeľnej ceste, ktorú prejdú naše potraviny z farmy na tanier. Ponúkajú dostupnú lokálnu alternatívu voči potravinám, ktoré bežne kúpime v supermarketoch, a práca investovaná do pestovania prirodzene nabáda ľudí, aby sa zaujímali o ďalší vývoj potravinového systému.

Záhradkári sa stávajú súčasťou tvorivého a produktívneho procesu pestovania vlastnej obživy, sledujú tento proces a sú zaň zodpovední, vytvárajú si osobný vzťah k svojej malej oáze v meste. Ruka v ruku s osobnou skúsenosťou sa zvyšuje citlivosť ľudí na efektívnosť, spravodlivosť a komfort vo využívaní svojho susedstva či vnútornom bloku. Deľba zodpovednosti o spoločnú komunitnú záhradu zároveň buduje vzájomnú dôveru. Pri-

Pod pyramídou: komunitná zábrada na terase budovy Slovenského rozhlasu patrila k prvým projektom svojho druhu na Slovensku.

my kontakt s prírodným prostredím v záhrade odbúrava stres, učí novým zručnostiam a vykonávanie užitočnej práce v spoločnom priestore buduje pocit spolupatričnosti a zadosťučinenia. Preto majú mestské záhrady šancu pozitívne vplývať na spotrebné modely a stravovacie návyky ľudí – na zdravý životný štýl.

Prostredníctvom aktivít v mestských záhradách majú noví pestovatelia možnosť uvedomiť si na vlastnej koži, aké «služby» poskytuje prírodný ekosystém. Mestské záhrady plnia viaceré pozitívne funkcie mestskej ekológie. Hrozby globálnych klimatických zmien kladú zvýšené nároky na schopnosť miest adaptovať sa na ich nepredvídateľné dopady. Zeleň v mestských záhradách viacerými spôsobmi prispieva k zlepšeniu životného prostredia mesta aj k zvýšeniu schopnosti mesta čeliť budúcim klimatickým výzvam. Okrem iných benefitov môže mestská zeleň potenciálne fungovať ako ochladzovací činiteľ mesta. Dokáže vyrovnávať extrémne teploty vyvolávané tzv. efektom tepelného ostrova, ktorý vzniká, keď budovy z betónu a asfaltové povrchy ciest akumulujú veľké množstvo tepla, a to sa následne uvoľňuje do okolitého prostredia. Tento jav, spojený s tepelnými emisiami z dopravy, klimatizačných systémov a priemyselných aktivít, spôsobuje, že zastavané mestské plochy sú charakteristické výrazne vyššími teplotami ako redšie zastavaná plocha či okolitá krajina. Komunitné záhrady môžu naplňať aj funkciu tzv. dažďových záhrad, ktoré zvyšujú absorpčnú schopnosť mestských plôch, a tak predchádzajú povrchovému odtoku dažďových vôd a povodňiam.

Prvé bratislavské záhradky začali kvitnúť vda-

ka pionierskym občianskym združeniam a susedským iniciatívam ako «Projekt život», «Vnútroblok», «Jedlé mesto» či «Krasňanský zelovoc», ktoré participovanými metódami oživilí nevyužitú či opustenú mestskú plochu. Veľmi ma teší, že na podobných projektoch môžem spolupracovať aj s inovatívnym developerom, ktorý pochopil výhody zdravých komunitných záhrad a zakomponoval ich do svojho projektu od samého začiatku. Výhody mestských záhrad si čoskoro budú môcť užít noví obyvatelia projektu «Čerešne» od spoločnosti ITB Development. Vo vnútornom bloku «Čerešni» sa bude nachádzať pestrá oáza komunitných záhradiek. Obyvateľom komplexu ponúknú novú kvalitu mestského života, nové funkcie a benefity podporujúce zdravý životný štýl, ako napri-

klad možnosť vypestovať si čerstvé bylinky či ovocie vo svojej vlastnej črepníkovej alebo kaskádovej záhradke. Na svoje si tam príde každý, pretože v záhrade bude miesto pre zábavné a zážitkové vzdelávanie pre všetky vekové kategórie.

Zodpovedala som si vlastnú otázku: áno, môžeme nechať vyklíčiť zdravšie mesto. Rastlinám sa darí v pôde, v ktorej sú rozdelené živiny v tej správnej miere. Podobným spôsobom môžu rásť aj mestá a záhrady podporujúce zdravý životný štýl – za predpokladu, že budú pestované v prostredí podporujúcom kvalitné projekty, ktorým záleží na spoločnom životnom prostredí, a za predpokladu, že budú podporovať kreatívnych, inovatívnych či zodpovedných pestovateľov.